ТРИНАЙСЕТ

Сред работниците-французи бързо се разчуло как Йегуля оправил Бернар Бюфе. Как го е поставил на мястото му! Затова на другия ден го поканили "на чаша червено". Изобщо авторитетът му твърде пораснал и повече не му говорели, че отнема хляба на техните сънародници.

Но Бюфе се върнал след два дни.

Нещо изглежда го привличало към това влажно полумрачно мазе: плъховете от Ада вършели своята работа. Искал още веднъж да провери, дали не се е излъгал, затова завел и своя импресарио Етиен Соланж, за да види този мрачен балкански Сизиф, който дружи с плъховете и предрича скорошния край на света.

Йегуля, съвсем като че ли нищо не се е случило, и този път си шлайфал камъка. Мазето воняло на пот и пясък. И плъховете били тук: гледали от стените с плъхските си очички мъченичеството на своя творец.

- *Voilà*!- казал на Соланж - *C'est ça*!

Не, не се бил излъгал! Наистина в това мазе сред мъки се раждало нещо. Там се зачевало всеобщото нещастие на този свят. Неговото разлагане, неговата болест и гнилотата на вселената, с която е обкръжен. И всичко това било разказано с детската усмивка на някого, който не се плаши от нищо. Създателят на тези плъхове се хилел в лицето на съдбата си.

Бернар Бюфе веднага усетил това. Още повече, че вече отдавна бил от другата страна на барикадата, завинаги

роб на маниера, от който не му позволявали да се измъкне - нито Соланж - този същият, нито луксозния живот върху тези бедни, безброй употребявани и виждани оптически вертикали.

"Нашите главни купувачи са американските колекционери - говорел Соланж, - те не искат експерименти, а картини, които веднага ще познаят, че са твои, дори и от двеста метра! И на тъмно, човече! Те влагат в тях своите кървави долари и ги влагат дотогава, докато те държим на повърхността, а това вече е моя работа..."

"Изтърках се от употреба - мислел си Бюфе, гледайки плъховете, - но ето прясно месо за този картинояд. Няма да изтече много вода в Сена, а Соланж ще направи и от него конфекция, боклук. И малкият Сизиф на туй отгоре ще му бъде признателен до гроб за това."

От друга страна Йегуля омекнал: видял, че нещата стават по-сериозни - плъховете почнали сами да си проправят път към успеха, гризейки с резците си преситената кожа на тези изтънчени французчета. Прекъснал шлайфането на камъка и домъкнал пет блока, издути от рисунки.

Етиен Соланж, естествено, не изразил никакво въодушевление. По-скоро изглеждало, че цялата тази работа изобщо не го интересува и че издържа само заради Бюфе. Разглеждал мълчаливо лист по лист, мислейки си, че Господ-Бог е справедлив и непредсказуем; че гениите и хубавите момичета се раждат навсякъде, дори и на Балканите, в Сърбия, за която неговият баща му разказвал като за дивашка и войнишка страна. Пазел се да покаже радостта си, че художническият късмет не го оставя и на шейсет години, когато колегите му или се оттеглят след успеха в къщите си из Прованса, или избягват риска, излагайки само проверени имена. Ето, случаят му поднася в ръцете един чист гений, и то гений, който днес може да се купи на безценица, за малко

дребно, и да се обвърже с един стабилен договор, че да се дои от него талант и пари, докато на хората не им втръсне от налудничавите му плъхове. Естествено, срещал бил често талантливи художници, но за тази работа не е важно да бъдеш талантлив, а достатъчно луд и да издържиш цял живот, гризейки боята. А този е именно такъв, очевидно. Ето човекът, който ще маже масло по хляба на внучетата му Пиер и Жоржет!

- Знаете ли какво? - казал след всичко на Йегуля. - Вие несъмнено имате известен талант, но всичко това е още доста незряло и сурово. Вие, естествено, знаете, че рисунките малко се търсят на пазара, ще можете ли тези нещица да ги изпълните с масло? Познавате ли изобщо техниката на рисуване с масло?

Да. Йегуля казал, че познава техниката на рисуване с масло, но, добавил, рисунката е основа на всичко, а той лесно щял да я повтори, ако трябва, и на стена, в бетон или в тесто, все едно. Щял да я издълбае с нокти в горещ асфалт! А с масло не рисувал само затова, че рисуването по този начин изисквало известен комфорт. Ателие, достатъчно пространство и много повече пари за материал. Рисунки е възможно да се правят навсякъде: по чакалните, например. На улицата. Най-голяма част от тези рисунки той правел лежешком в кревата, завит ето дотук, с одеяло, през дългите белградски зими, когато нямал с какво да се отоплява. Скиците, естествено, нахвърлял по река Сава, из старите напуснати кораби. А що се отнася до трайността на рисунката или маслото, на това или онова, господинът сам най-добре знаел колко трайни са пирамидите и че пясъкът един ден просто ги разял и затрупал. Трайна била само смъртта, казал и му се изхилил в лицето.

- *Bon*!- казал Етиен Соланж, след като станал от стола. - Ще видя какво мога да направя за Вас.

Йегуля продължил да шлайфа литографския камък за мосю Шарл и следващата седмица, но на всичко в работилницата било ясно, че става нещо изключително, след като изпратили с погледи Бюфе и господин Соланж, които на излизане от мазето живо жестикулирали.

Мосю Шарл сменил на другия ден крушката от 25 свещи в мазето с нова, много по-силна. Почнал да нарича Йегуля "*Mon cher ami*, Квижик!"

През следващата седмица господин Соланж завел на вечеря Йегуля и Мима заедно. Яли в ресторанта на хотел "Крийон", обкръжени от келнери, които не можели да се начудят на това, че младият господин пие кока-кола с рибата. Доста странно, нали?

- *S'il vous plaît, vendange du 1947* - казал Йегуля.

- *Pardon, Monsieur*?

- *Coca-cola, bien sûr*!

За предястие Йегуля си поръчал руска салата. Келнерите се усмихнали, когато казал:

- *S'il vous plaît une salade soviétique*...

- *Charmant*!- възкликнал възхитено *maître d'hôtel*.

Мима следвала по петите своя изискан домакин в познавателската му разходка през вината и годините на реколтата. На Соланж изобщо не било ясно как този изоставен нехранимайко, неговият бъдещ състезателен кон, намерил такова ценно момиче. Най-много го смайвала Мимината свежест и затова й казал:

- Вижда се, скъпа, че цял живот сте яли прясна храна! Нашите момичета се хранят с месо, което дълго време е било замразено. Те са бледи и анемични, сякаш ги отглеждат в хладилници... Американският начин на живот напълно ще ни унищожи! Но Вашата кожа!...

Мима тази вечер била блестяща.

Старият Соланж се наслаждавал на нейната младост, без да изпуска из очи Йегуля, който правел малки плъхчета с восъка, покапал от свещите. Направил шест червени плъха.

Предложил им да ги откара до квартирата, но те отказали. Продължили да се щурат по кейовете край реката.

Тази нощ Мима се опитала да убие Йегуля с ютия. Запокитила я към главата му и го халосала в слепоочието. Йегуля и днес носи този белег.

Започнало от това, че Йегуля полудял от любов към самия себе си.

Знаел, че все някога ще успее, но дори и сам не се надявал на тази филмова скорост. Колко наши художници преди него са успели да завладеят Париж? Прочутият Узелац днес е скромен илюстратор на порнографски издания. Илюстрира маркиз дьо Сад и се обзалага, че умее най-добре да нарисува женски задник. Художникът на женски дупета "маестро Юзелак!" Неговият най-голям конкурент от Белградската художествена академия, някой си Федя, който също така пристигнал в Париж с блокове, препълнени с рисунки, завършил като артист в кабарето "Joli Fleur". Обявяват, че рисува най-бързо в света. Излиза маскиран като Рембранд и прави портрети на гостите, докато персоналът поставя трапеца за следващия номер. Днес той е една мизерна пауза ! А в Белград го считали за гений и му предсказвали голямо бъдеще. Бъдеще - лайна!

Всички останали повече или по-малко се уплашили от глада и неизвестността и затова се върнали в Белград. Живеят от това, че си спомнят славните парижки дни. Досаждат на студентите с уж приятелството си с Джакомети и Сутин. Никой от тях дори не е видял отблизо господин Соланж, а камо ли да е бил с него на вечеря в "Крийон"!

Мима си правела планове: ще се пресели извън Париж, в къщата, обещана им от господин Соланж, ще прави

луди приеми за сънародници и французи, ще могат да идват всички! Живот! Ще си купи бяла двуместна кола и ще кара, натиснала клаксон, из своя край, за да я видят всички онези нищожества от Сеняк. Преди това ще кара бавно по Кнез Михайлова, по обед; всички ще откачат от завист!

Но Йегуля мълчал.

Може би е по-добре да й каже всичко веднага, отколкото след това, когато ще е късно. Той няма ни най-малко намерение да живее с нея.

- Кой е говорел за брак? - възроптала Мима. - Боли ме дупето за брак...

Да не е еснафка!

Йегуля нямал пред вид само брак, а изобщо живот с нея. Всички наши художници били опропастени от жени. Жените били ги държели под чехъл. Никой не можел да опропасти художника така, както собствената му жена. Нека Мима знае това! Защото художниците не били от този свят, та затова жените им се грижели за живота: плащали им наема, готвели им, раждали и възпитавали децата, осигурявали им време за рисуване... И тогава се почвало! Те държели парите, те решавали всичко! А художникът се превръщал все повече в домашно животно, което снася картини, както квачката снася яйца. Докато можели да шибат, нещата някак си се оправяли, но когато повече не им ставал, жените им съвсем побеснявали: обиждали ги в собствената им къща, пред гостите. Във всеки приятел виждали само някой, който иска безплатно да гепи картина. А ако узнаели, че на бедните художници все още можело да им стане от някоя друга жена, ставали ревниви като кучки и само разгонвали моделите. Жените на художниците били главните виновници за провала на своите съпрузи. Накрая те не рисуват като някога и всичко свършва. Който е хитър и успее да надиграе жената в занаята си, той щял да стигне далече. А децата? Децата

били направо гадост! Изобщо, трябвало да се разгони фамилията. Тези авантаджии, хранени като паразити от бащиния им талант! Да видела само стария Пикасо: та той изобщо не бил знаел колко жени и колко деца бил имал... Йегуля си знаел работата. Той нямало да се мине. Не, Mademoiselle! Може би Мима си мислела, че той не бил прозрял намеренията на оня скапан Соланж, който смятал да го дои до края на живота му? Него, Йегуля? Не се бил родил този, който да го прекара. Соланж щял да му послужи само дотогава, докато не се утвърдял с плъховете на американския пазар, а тогава *adieu, cher ami*! Да се ебе! Но що се отнасяло до шибането, *merci*, той винаги бил готов за някой изстрел, ако потрябвало. За друго, естествено, да не си правела устата! На това място той и Мима трябвало да се разделят. Всеки по пътя си. Пред Йегуля стояла огромна работа. Щял да им покаже на онези френски педали как се рисуват мъда. Мъда. Мъда. Мъда. Мъда. Дали била виждала тези мъда? Плъховете му щели да преплуват голямата бара и щели да изкльопат мангизите на глупавите янки. Щял да ги пуска от ателието си и те, така дресирани, щели да се връщат, плувайки през океана, с мангизите в човката.

Тогава Мима хвърлила ютията и така се разделили.

Посрещнала зората из пустите улици. Някой я завел рано сутринта в *Les Halles* на лучена чорба. Проститутките подозрително я гледали като нелоялна конкуренция. На другия ден се хванала на работа да се грижи за френски бебета в съвсем друга част на Париж, близо до Булонския лес, но след два дена се нашибала от отчаяние с хазяина си и затова повече не можела да остане в тази къща. Сменила семейството, но й било най-много жал за децата, с които се запознала. Децата били феноменални, а родителите - направо боклук. Накрая Мима се разболяла и мислела, че ще умре. Спасили я две югославски студентки, при които лежа-

ла два месеца. След това била заприличала на собствената си сянка и собствените й панталони танцували около талията.

Веднъж, доста след това, минавайки по Шанз'Елизе, видяла купчина паркирани лимузини пред галерията на Етиен Соланж. Във витрината стояла само една картина и само една дума:

КВИЖИК

и плъхът Арчибалд от кораба "Делиград"

Изложбата открил югославският посланик.